

Iva Körbler

SVJEŽ PRISTUP PROBLEMIMA BAŠTINE

*Baština - od grada prema gradskoj četvrti
(Hrvatska - Francuska: komparativni pristupi)*
Starogradska vijećnica, Zagreb
9.-10.3.2006.

Na iznimno zanimljivu seminaru u organizaciji francuskog Udruženja povijesnih gradova i regija te gradova s područjima pod zaštitom (ANVPAH), Grada Zagreba i Francus-

kog veleposlanstva, kojemu je, nažalost, prisustvovalo malo ljudi i koji nije bio medijski popraćen na odgovarajući način - iako su ga otvorili gradonačelnik Zagreba Milan Bandić i

veleposlanik Francuske u Hrvatskoj François Saint-Paul - sudionici su mogli čuti poučna iskustva francuskih zaštitara, konzervatora i arhitekata u području aktualnih problema očuvanja povijesne baštine u francuskim gradovima i zaštićenim povijesno-kulturnim regijama. Velik dio izlaganja temeljio se na utvrđivanju finih nijansi između francuskih i hrvatskih zakona o očuvanju baštine i problema u provedbi istih na terenu i to je bio možda najvažniji dio seminara, mnogo važniji od nabiranja što se planira u skoroj budućnosti na hrvatskoj strani poduzeti u očuvanju primjerice zagrebačke povijesne baštine, obnove povijesne jezgre Gornjega grada i Kapitola (Slavko Dakić, Aleksander Laszlo). Seminar je donio nekoliko zaključaka utemeljenih u stvarnom životu, bez suvišna teoretiziranja: već prvoga dana popodne Annie Brillaud, u izlaganju o povijesti pojma baštine u Francuskoj, istaknula je da je baština danas čimbenik identiteta više no ikada, postajući ponekad i sredstvo pomoću kojega se odupremo globalizaciji, kao borba za povijesnu memoriju i očuvanje identiteta (to je drugog dana izlaganja izričito naglasio i arhitekt iz Bordeauxa Xavier Leibar, predavač na Školi za arhitekturu), iako istovremeno moramo biti svjesni opasnosti pretveranja gradova u *gradove-muzeje*. Treba dakle naći mjeru, a u tom procesu upravo su stanari i svi koji žive u gradovima ili ih posjećuju najbolji čuvari povijesne jezgre, te zato treba ulagati u njihove životne uvjete i infrastrukturu. Istaknuto je da baština može biti alat koji će omogućiti razvoj određena područja i razvoj kulturnog turizma (u Francuskoj je pokrenut projekt *Najljepša sela Francuske*), a jednako je važna i gospodarska komponenta baštine: očuvanje starih zanimanja od kojih mogu profitirati mali povijesni gradovi i regije. Taj se pro-

ces kod nas tek nazire (Varaždin, Zagorje), pa su francuska iskustva, gdje Komisija za zaštitu spomenika postoji još od 1790., posebno važna. Upravo kvalitetan odnos prema baštini može pomoći da se očuvaju ugrožena ruralna područja (Provansa, Azurna obala) koja su danas u velikoj opasnosti. Ulaganje u zaštitu povijesnih gradova i cjelina izravno se odražava na lokalno gospodarstvo i rast stope zaposlenosti jer se razvijaju poduzeća sa specifičnom građevinskom opremom i starim tehnikama gradnje. Samo u Provansi i na Azurnoj obali danas su 2184 zaštićene povijesne regije i cjeline! Francuski kolege istaknuli su kako im je trenutno velik izazov projekt vraćanja stanovništva u stare gradske jezgre, koji je započet još u šezdesetim godinama 20. stoljeća i na kojemu se sustavno radi od 1984. na razini lokalne samouprave. Može se reći da su u ovom trenutku osjećaj i osviještenost stanovništva za važnost kulturne baštine prilično visoki. Karine Fernandez, animatorica baštine povijesnog grada Sarlata u pokrajini Dordogne, navela je kako već desetak godina održava tzv. *Noć kulturne baštine* s velikom festivalskom povorkom u povijesnim kostimima u cilju edukacije stanovništva o baštini, na kojoj su sve aktivnosti u skladu s Konvencijom o povijesnim gradovima, a imaju i pravilnik francuskog Ministarstva kulture za obučavanje kulturnih i turističkih vodiča. Drugim riječima, sve aktivnosti su pod strogim nadzorom i ništa nije prepušteno improvizaciji.

Drugog dana seminara atmosfera je postala krajnje opuštena i prijateljska: Jacky Crouchon, načelnik urbanističke uprave grada Bayonnea, i Borislav Doklešić, savjetnik pročelnika Gradskog zavoda za prostorno

uređenje Zagreba, preuzeli su vođenje seminara brojnim korisnim, kritičkim te duhovitim zapažanjima te čestim replikama na izlaganja, što je seminaru dalo specifičnu notu. Treba istaknuti da su francuski kolege bili iskreniji u iznošenju svojih problema od nas, samokritičniji i kritičniji prema svojoj struci, preprekama u praksi i pravnoj regulativi, dok su naši izlagači bili tradicionalno skloni modelu fasciniranja stranaca bogatim nasljeđem kulturne baštine i dobrom arhitekturom, s primjetnim naporom da se ni u jednu temu ne uvuče politika, aktualne loše interpolacije u Hrvatskoj (sjajno bi se primjerice uklopila Željka Čorak s temom s nedavna Kongresa povjesničara umjetnosti *Urbanizam u tranziciji* i tezom kako je urbanizam tranzicije urbanizam korupcije!) ili problemi političke volje i modela financiranja zaštite hrvatske baštine. Naši su se dakle držali provjerenih i bezopasnih tema i upravo je Jacky Crouchon prvi načeo neke male probleme za koje je

osjetio da bi nam mogli biti zajednički i na kojima bi se hrvatski sudionici seminara mogli malo "otopiti" u diskusiji. Crouchon je u vrlo opuštenu diskursu jadikovao kako u cijeloj Francuskoj ne mogu izaći na kraj s prozorima od PVC-a ili industrijskog drva masovne proizvodnje na povijesnim zgradama iako lokalna samouprava ima pravo zabrane korištenja određenih materijala u pojedinim zonama. Istaknuo je još neke zanimljive detalje, primjerice da je Francuska organizirana u 29 zaštićenih konzervatorskih regija, da su gradonačelnici upoznati s lokalnim urbanističkim planovima, ali bez mišljenja tzv. arhitekta za izgradnju, koji je autoritet nadređen političarima i lokalnoj samoupravi, ne mogu apsolutno ništa poduzimati i bez njegova dopuštenja nema gradnje; zatim, da i za radove u interijeru u zaštićenim područjima treba dozvola (što je kod nas vrlo fleksibilno shvaćeno u teoriji i praksi) te da oko zaštićenog spomenika kulture polje

Pogled iz zraka na istočni dio Zagreba, 2005., snimio: J. Kliska

zaštite ide do 500 metara (primjer francuskih dvoraca, crkava i sl. kojima su od 1913. dodani parkovi kao spomeničke cjeline). Francuze muče i satelitske antene na pročelnim fasadama i krovovima jer su zbog malih dimenzija uspjele "proći" kao rupa u zakonu, dok se za klimatizacijske uređaje na svakoj novoj zgradi unaprijed projektom određuje njihova što diskretnija pozicija. Na Crouchonovo se izlaganje spremno nadovezao Borislav Doklešić priznavši kako je lepeza operativnih elemenata bolja u Francuskoj i kako bismo mogli profitirati ugledanjem na njihovu legislativu koja je mnogo preciznija. Istaknuo je kako sada u Hrvatskoj imamo cijeli niz regulacijskih dokumenata koji nikoga ni na što ne obvezuju kad je riječ o sredstvima, akterima, ciljevima i rokovima zahvata, a da nam nedostaju i precizno definirani urbanistički planovi kao nekada.

Iznimno poučno izlaganje imala je Nicole Maury, voditeljica projekta upravljanja suvlasništvom, na temu tzv. otežanih suvlasništava, koja izravno koče obnovu povijesnih zgrada ako su svi ili većina stanara malih primanja ili siromašni, pa se obnova ne može naplatiti iz zajedničkih pričuvnih fondova. Krajnja je mjera u tim slučajevima dizanje hipoteke na zgradu ili povlastica da se stanarima da rok počeka od dvije godine za početak otplate troškova obnove na rate. Istaknula je kako i u takvim situacijama Francuska ima pravni okvir da dobro odgovori na otežana suvlasništva u korist suvlasnika koji imaju svijest o kulturnoj baštini i koji ju žele očuvati usprkos nižem standardu. Prije Nicole Maury osvrta na suvlasništva u Hrvatskoj dala je Vlasta Mlinar Vejzović, pomoćnica pročelnika Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, koja je kao pravnica dala

iznimno iscrpno, pregledno i stručno viđenje problema postojanja dvaju paralelnih sustava vlasništva u Hrvatskoj: društveno-pravnog i vlasničko-pravnog, s posebnim osvrtom na nacionalizaciju, izuzeća od nacionalizacije, stanarsko pravo, etažno vlasništvo te zajedničke i idealne dijelove zgrade - što se u konačnici direktno reflektira na probleme zaštite povijesnih jezgri u Hrvatskoj - uz zaključak kako u ovom trenutku u Hrvatskoj svijest o privatnom vlasništvu nije dovoljno razvijena da bi se vlasnik prihvatio održavanja i popravljavanja zgrade jer još uvijek živi svijest o društvenom vlasništvu na pogrešan način. Ovom prilikom moram napomenuti kako su se pojedinci iz Gradskog zavoda za zaštitu i Zavoda za prostorno uređenje za vrijeme tog izlaganja ponašali krajnje neuljudno i nekolegijalno, glasnim žamorom i komentarima "kako je to bez veze i dosadno" bojkotirajući temu kolegice Vejzović jer im je pravna terminologija nešto manje blisko i po njihovu shvaćanju nepotrebno, dok su francuski kolege to izlaganje s poštovanjem pomno pratili u dubokoj tišini. To ironično govori o niskoj kulturi naših stručnjaka koji se bave pitanjima kulturne baštine te koliko još moramo učiti - od tolerancije do interdisciplinarna pristupa kulturnoj baštini - jer bez poznavanja zakonskih mehanizama i pravnih lijekova ne možemo pravilno djelovati. Doris Kažimir, pročelnica Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, također je u izlaganju o pravnim okvirima uočila razlike u zakonima o očuvanju baštine dviju zemalja, koje povezuju i mnoge sličnosti, a Jacky Crouchon u zaključku drugog dana seminara priznao je da svi govorimo istim jezikom i na istoj valnoj dužini te da smatra kako su iznesena mišljenja o bitnim pitanjima i problemi-

ma koji su nam zajednički (što ne bi zaključio bez sjajnih replika Borislava Doklestića). Zgrade i gradovi nam neprestano govore i sile nas da ih poštujemo jer oni su bit

našega identiteta. Bilo bi dobro kada bi se ovakvi seminari organizirali svake druge godine, samo s jačom medijskom i povratnom stručnom informacijom.